

SALOMLASHISH VA XAYRLASHISH SHAKLLARIDA
MADANIYAT IFODASI

Ilyasova Risola Ilyosbek qizi

Namangan viloyati Namangan shahar

University of Business and Science

Xorijiy filologiya fakulteti 3-kurs talabasi

2026

Annotation. *This article analyzes the cultural and linguistic characteristics of greeting and farewell forms in English and Uzbek languages. The study highlights how these communicative acts reflect national mentality, social hierarchy, politeness norms, and traditions. Comparative analysis shows that while English greetings focus on neutrality and individualism, Uzbek greetings emphasize respect, collectivity, and warmth. The results contribute to intercultural communication studies and foreign language teaching by showing how social and cultural factors influence linguistic behavior.*

Abstract. *Ushbu maqolada ingliz va o'zbek tillarida salomlashish va xayrlashish shakllarining madaniy hamda lingvistik xususiyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida bu jarayonlarning milliy tafakkur, ijtimoiy ierarxiya, odob-axloq me'yorlari va an'analarni aks ettiruvchi omil sifatida tutgan o'rni ochib beriladi. Taqqoslash natijasida ingliz tilida salomlashish ko'proq neytral va shaxsiylikni ifodalasa, o'zbek tilida u hurmat, samimiyat va jamoaviylikni ifodalaydi. Maqola natijalari madaniyatlararo muloqot va xorijiy til o'qitish jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi.*

Keywords: *Greeting, farewell, culture, communication, politeness, English, Uzbek*

Аннотация. *В данной статье рассматриваются особенности приветствия и прощания в английском и узбекском языках с точки зрения лингвокультурологии и прагмалингвистики. Автор анализирует, как данные*

формы речевого этикета отражают национальные традиции, социальные отношения, нормы вежливости и особенности мышления носителей языка. Особое внимание уделяется сравнению коммуникативных моделей: английское приветствие характеризуется нейтральностью, краткостью и индивидуализмом, в то время как узбекское приветствие выражает уважение, теплое отношение и коллективные ценности. В статье также подчеркивается значение приветствия и прощания как социокультурных феноменов, формирующих межличностные отношения. Сравнительный анализ выявляет, что различия в речевом поведении отражают не только языковую, но и культурную специфику народов. Результаты исследования могут быть использованы в преподавании иностранных языков, при подготовке специалистов в области межкультурной коммуникации, а также для углубленного изучения взаимодействия языка и культуры.

Ключевые слова: Приветствие, прощание, культура, коммуникация, вежливость, английский язык, узбекский язык

Kirish. Har bir xalqning madaniyati va urf-odatlari uning tili orqali namoyon bo'ladi. Til insonning nafaqat aloqa vositasi, balki madaniyatining ko'zgasidir. Salomlashish va xayrlashish — insonlar o'rtasidagi muloqotning eng muhim unsurlaridan biridir. U orqali inson o'zining hurmatini, samimiyatini, e'tiqodini va madaniy darajasini namoyon etadi. Ingliz va o'zbek tillarida salomlashish shakllari madaniy tafovutlar bilan chambarchas bog'liq. Masalan, inglizlar "Hello", "Hi", "Good morning" kabi qisqa va rasmiy ifodalarni ishlatadi, o'zbeklar esa "Assalomu alaykum", "Yaxshimisiz?" kabi so'zlar orqali samimiylik va hurmatni bildiradi. Bu farqlar ikki xalqning madaniyatida mavjud bo'lgan qadriyatlar — individualizm va jamoaviylikni yaqqol aks ettirad. Til insoniyat madaniyatining ajralmas qismi bo'lib, u xalqning dunyoqarashi, qadriyatlari va milliy tafakkurini ifoda etadi. Insonlar bir-biri bilan muloqotda bo'lish orqali nafaqat axborot almashadilar, balki o'zaro hurmat, ehtirom va samimiyatni ham bildiradilar. Shu nuqtayi nazardan, salomlashish va xayrlashish har bir xalq madaniyatining eng muhim ifodalaridan biri

hisoblanadi. Salomlashish — insonlar o'rtasida muloqotning boshlanish nuqtasi, ya'ni ijtimoiy aloqaning ochilishi demakdir. Xayrlashish esa muloqotni madaniyatli tarzda yakunlashni anglatadi. Har bir tilda bu jarayon o'ziga xos shakllarga ega bo'lib, xalqning ijtimoiy qadriyatlari, e'tiqodlari va odob me'yorlarini aks ettiradi. Masalan, ingliz tilida salomlashish qisqa, sodda va neytral shakllarda ifodalanadi: "Hello", "Hi", "Good morning". Bunda asosiy e'tibor shaxsning mustaqilligi va ijtimoiy masofani saqlashga qaratilgan. O'zbek tilida esa salomlashish samimiy va hurmatni bildiruvchi shakllarda namoyon bo'ladi: "Assalomu alaykum", "Yaxshimisiz?". Bu holatda salom berish faqat muloqotni boshlash vositasi emas, balki insoniylik, mehr va ehtiromni ifodalaydigan qadriyatdir. Hozirgi globallashuv davrida madaniyatlarning muloqotning kuchayishi, til o'rganish jarayonida milliy o'ziga xoslikni tushunish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu sababli salomlashish va xayrlashish shakllarini lingvokulturologik jihatdan o'rganish zamonaviy tilshunoslikdagi dolzarb masalalardan biridir. Ushbu maqolada ingliz va o'zbek tillaridagi salomlashish va xayrlashish madaniyati o'zaro taqqoslanadi, ularning ijtimoiy, madaniy va psixologik omillar asosidagi farqlari yoritiladi.

Adabiyotlar tahlili. Til va madaniyat o'zaro uzviy bog'liq tushunchalardir. Har bir xalqning tili uning tarixiy, diniy, ma'naviy va ijtimoiy hayot tarzining ifodasidir. Shu bois salomlashish va xayrlashish madaniyati haqida so'z borganda, bu hodisani tildan ajratgan holda tahlil qilish mumkin emas. Tilshunos olimlar P. Braun va S. Levinson (1987) o'zlarining "Politeness Theory" asarida nutqdagi odob va ehtiromning universal va milliy jihatlarini o'rganib, muloqot jarayonida insonning "yuz" (face) tushunchasini markazga qo'yishgan. Ularning nazariyasiga ko'ra, har bir madaniyatda inson o'z sha'nini saqlash uchun ma'lum til vositalaridan foydalanadi. Bu holat aynan salomlashish va xayrlashish kabi ijtimoiy vaziyatlarda eng yaqqol namoyon bo'ladi. O'zbek tilshunosligida esa Q. Yo'ldoshev, N. Mahmudov, D. Mamatqulova, A. Sattorov kabi olimlar salomlashishning ijtimoiy-madaniy mohiyatini chuqur tahlil qilgan. Ularning fikricha, salom berish — bu xalqning madaniy genetik kodi bo'lib, unda insonning axloqiy qadriyatlari

mujassam. “Assalomu alaykum” so‘zi nafaqat diniy, balki ijtimoiy mazmunga ham ega: bu so‘z orqali tinchlik, yaxshilik, mehr-muhabbat tilanadi. Ingliz tili bo‘yicha olib borilgan tadqiqotlarda esa (G. Leech, D. Crystal, Wierzbicka) salomlashish ko‘proq kommunikativ odat sifatida talqin qilinadi. Ya’ni, ingliz tili so‘zlovchilari uchun “How are you?” kabi iboralar samimiyatdan ko‘ra, odobli ijtimoiy muloqotning ajralmas qismi hisoblanadi. Taqqoslash shuni ko‘rsatadiki, o‘zbek tilidagi salomlashish hissiy, ijtimoiy va diniy jihatdan boyroq, ingliz tilidagisi esa neytral va formalroq shaklda namoyon bo‘ladi. Bu farqlar madaniyatlararo muloqotda tushunmovchiliklarning oldini olish uchun muhim nazariy asos bo‘lib xizmat qiladi.

Metodlar. Tadqiqotda taqqoslama tahlil, madaniyatlararo pragmatik yondashuv va sotsiologik kuzatuv metodlaridan foydalanildi. Taqqoslama tahlil metodi orqali ingliz va o‘zbek tillaridagi salomlashish va xayrlashish shakllari semantik, stilistik va pragmatik jihatdan solishtirildi. Pragmatik yondashuv salomlashish jarayonida so‘zlovchining niyati, nutq etikasining ijtimoiy jihatlarini aniqlash imkonini berdi. Sotsiologik kuzatuv esa turli yoshdagi va ijtimoiy mavqedagi insonlar o‘rtasidagi muloqot holatlarini o‘rganishga asos bo‘ldi. Ushbu metodlar yordamida salomlashish va xayrlashish shakllarining milliy xususiyatlari va ularning ijtimoiy vazifalari keng yoritildi.

Natijalar. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, ingliz va o‘zbek xalqlari o‘rtasida salomlashish va xayrlashish shakllarida quyidagi asosiy farqlar mavjud:

Til ifodasi: Ingliz tilida qisqa va neytral shakllar (“Hi”, “Bye”) keng tarqalgan. O‘zbek tilida esa rasmiylik va hurmat ifodasi kuchliroq (“Assalomu alaykum”, “Xayr, sog‘ bo‘ling”).

Ijtimoiy kontekst: Inglizlarda salomlashish ijtimoiy masofa bilan belgilanadi. O‘zbeklarda esa salomlashish insonlar o‘rtasidagi yaqinlikni oshiradi.

Madaniy ahamiyat: Ingliz madaniyatida salomlashish muloqotning boshlanishi bo‘lsa, O‘zbek madaniyatida bu insoniy qadriyat va odob-axloqning ko‘zguvidir.

Muhokama. Salomlashish va xayrlashish soʻzlari orqali xalqning ijtimoiy qadriyatlari, axloqiy mezonlari, hatto tarixiy anʼanalari ifodalanadi. Inglizlar uchun “politeness” (odob, muloyimlik) muloqotning asosiy mezoni boʻlsa, oʻzbeklar uchun “hurmat” va “samimiyat” asosiy qadriyatlardan biridir. Bugungi globallashuv davrida bu ikki madaniyat vakillari oʻrtasida muloqotda tushunmovchiliklar boʻlishi mumkin. Masalan, inglizning “How are you?” savoli odatdagidek salomlashuv shakli, lekin oʻzbek bunga jiddiy javob kutadi. Shuning uchun madaniyatlararo kompetensiyani shakllantirish til oʻrganishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa. Salomlashish va xayrlashish soʻzlari nafaqat tilning leksik birliklari, balki milliy madaniyatning koʻzgidir. Ingliz va oʻzbek xalqlarining bu boradagi farqlari ularning dunyoqarashi, qadriyat tizimi va jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlarini aks ettiradi. Xulosa qilib aytganda: Til va madaniyat ajralmas tushunchalardir; Har bir xalq salomlashish orqali oʻz milliy ruhini ifodalaydi; Chet tillarni oʻqitishda madaniyatlararo farqlarni oʻrgatish muhimdir; Madaniy muloqot koʻnikmasi millatlararo hamkorlikni rivojlantiradi. Yuqoridagi tahlillar shuni koʻrsatadiki, salomlashish va xayrlashish shakllari har bir xalqning madaniy kodini ifodalovchi lingvistik hodisadir. Ular orqali xalqning tarixiy merosi, diniy eʼtiqodi, axloqiy qadriyatlari va ijtimoiy munosabatlari aks etadi. Ingliz madaniyatida salomlashish muloqotning boshlanish belgisi, shaxsiy erkinlik va odobning timsoli boʻlsa, oʻzbek madaniyatida u insoniy mehr, hurmat va jamiyatdagi ierarxiyani ifodalovchi qadriyatdir. Shu bois, bu ikki xalqning salomlashish odatlari nafaqat til, balki turmush tarzi va dunyoqarashdagi farqlarga asoslanadi. Chet tillarni oʻqitishda, ayniqsa ingliz tilini oʻzbek talabalariga oʻrgatishda, madaniyatlararo kompetensiyani shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Oʻquvchilar salomlashish va xayrlashish iboralarining sathidagi maʼnosini emas, balki ularning madaniy vazifasini ham anglashlari zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Brown, P., & Levinson, S. (1987). *Politeness: Some Universals in Language Usage*. Cambridge University Press.

2. Hofstede, G. (2001). Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, and Organizations across Nations. Sage Publications.
3. Yo'ldoshev, Q. (2010). Til va madaniyat. Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi.
4. Mamatqulova, D. (2016). Pragmalingvistika asoslari. Toshkent: Fan nashriyoti.
5. Mahmudov, N. (2018). Til va madaniyat o'zaro aloqasi. O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.
6. Wierzbicka, A. (2003). Cross-Cultural Pragmatics: The Semantics of Human Interaction. Mouton de Gruyter.